

АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НАСОКИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ

Дияна Гешкова Маринова, Николай Йорданов Николов
diana.marinova18@abv.bg, fenomena-84@abv.bg

*Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”,
катедра „Икономика и счетоводство в транспорта”,
София, ул. „Гео Милев” №158
БЪЛГАРИЯ*

***Ключови думи:** икономическо състояние, българска икономика, икономически анализ, конкурентоспособност, устойчивост, насоки и перспективи за развитие.*

***Резюме:** Доклада има за цел да даде ясна и точна представа за текущото - моментно състояние на българската икономика, да се открият конкретни проблеми, както и да се проучат възможности за тяхното разрешаване. За целта е изследван десетгодишен период (от 2006 г. до 2016 г.), като са използвани няколко показателя, характеризиращи макроикономическата обстановка в една страна, а именно брутен вътрешен продукт, безработица и др. Направен е сравнителен анализ на тези показатели в България и страна – членка на Европейския съюз.*

В края на доклада са направени изводи, насоки и препоръки за повишаване на конкурентоспособността на българската икономика.

ВЪВЕДЕНИЕ

Икономиката на Република България се явява една изключително актуална и интересна тема, както в национален, така и в световен мащаб. Текущото състояние на икономиката се разглежда и дискутира от множество икономисти, като всеки прави анализ, дава насоки и перспективи за развитие в бъдещ период.

Проблемът, който се разглежда в този доклад е свързан изцяло с икономическото състояние на България – анализ, насоки и реални перспективи за развитие.

Обект на изследване е именно българската икономика, нейното текущо – моментно състояние и перспективи за развитие.

Целта на това изследване е да се установи и изгради ясна и точна представа за реалното състояние, в което се намира българската икономика, да се изведат проблемите, причините и първоизточниците довели до тях. Да се представят възможности и насоки за тяхното разрешаване, както и развитие в бъдещ план.

Едва от две – три години българската икономика започна своето бавно и продължително възстановяване след последиците и получилият се неблагоприятен ефект от Световната икономическа криза върху нея. Забелязва се ръст на икономиката, но не и с темповете, характерни за годините преди кризата.

За да може да се добие по – добра и пълна представа за състоянието на българската икономика е разгледан десетгодишен период – от 2006 до 2016 година, извършен е и сравнителен анализ на отделни макроикономически показатели между

България и Румъния. Избран е този период, за да може да се проучи и очертае ясна представа за състоянието, в което се е намирала българската икономика, именно в годините преди и след Световната икономическа криза, както и прякото и въздействие върху нашата икономика. Също така този период дава възможност да се направи анализ, както и равностметка за десетгодишното ни членство в Европейския съюз.

На база на няколко макроикономически показателя – равнище на брутен вътрешен продукт, равнище на безработица и равнище на минимална и средна работна заплата, характеризиращи макроикономическата обстановка в една страна, ще ни покаже и очертае влиянието, именно на тази обстановка върху благосъстоянието на населението. Съществуват и други макроикономически показатели като внос/износ, дефицит/излишък, инвестиции и т.н., но в този доклад те няма да бъдат разглеждани.

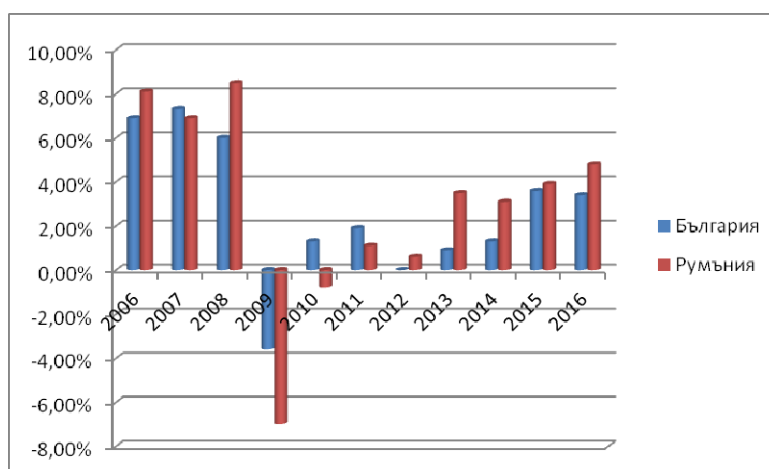
Българската икономика е пазарна икономика със средно развит частен сектор, а държавните предприятия са изключително малко на брой.

По данни на Националния статистически институт, населението на страната към 31 декември 2016 г. е 7 101 859, което представлява 1.4% от населението на Европейския съюз. В сравнение с 2015 г. населението на страната намалява с 51 925 души. Към 31.12.2016 г. в градовете живеят 5 204 385 души, или 73.3%, а в селата - 1 897 474 души, или 26.7% от населението на страната. Към края на 2016 г. населените места в България са 5 256, от които 257 са градове и 4 999 - села.¹

Естественя прираст е отрицателен за всички области в страната, като през 2016 г. в страната са регистрирани 65 446 родени деца, като от тях 64 984 (99.3%) са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 966 деца, или с 1.5%. Коефициентът на обща раждаемост през 2016 г. е 9,1 раждания/1000 души, а през предходната 2015 г. – 9,2 раждания/1000 души.

През 2016 г. 30 570 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като 50.4% от тях са мъже. Всеки втори емигрант (53.5%) е на възраст 20 - 39 години. Най-младите емигранти (под 20 години) са 14.3%, а тези на 60 и повече навършени години - 8.7% от всички емигранти.

Брутния вътрешен продукт е един от най-важните показателите, по-който се определя растежът на една икономика и представлява общото количество стоки и услуги, произведени в дадена страна за определен период от време. Чрез анализ на реалния растеж на брутния вътрешен продукт може да се даде най-добра представа за икономическото състояние на страната, за да бъде по – адекватно и реално изследването е сравнен същия показател със страна членка на ЕС, а именно Румъния.

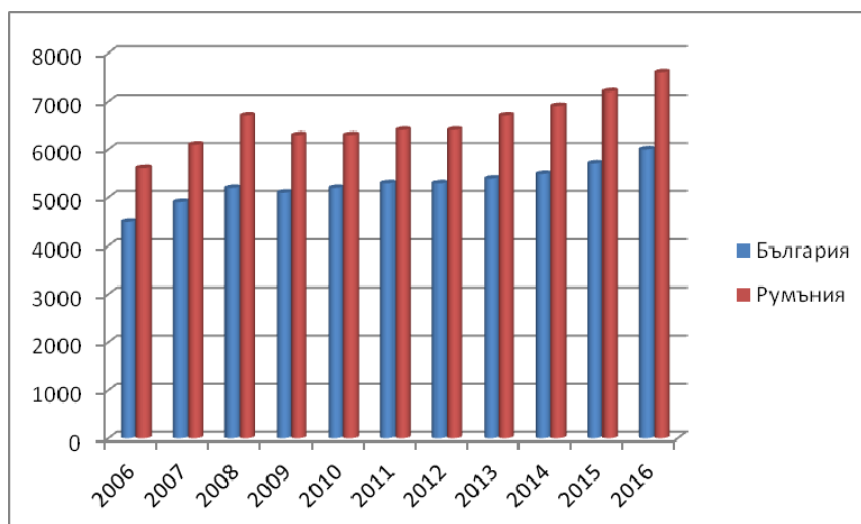
Фигура 1.

¹ <http://www.nsi.bg/bg>, - демография, миграция и прогнози,(10.05.2017 г.)

Фигура 1. Реален растеж на БВП в България и Румъния за периода 2006 – 2016 година.²

От графиката става ясно, че най – голям растеж на brutния вътрешен продукт е отчетен през 2007 година – в България – 7,3 %, а в Румъния е 6,9 %. През 2009 година е отчетен отрицателен прираст, който е вследствие на влиянието на Световната икономическа криза, като в България - -3,6 %, а в Румъния е -7 %. В следващите години е налице минимален ръст на brutния вътрешен продукт, които се различава значително от стойностите на същия показател преди 2007 година. Може да се направи изводът, че въздействията от негативното влияние на Световната икономическа криза са преодолени напълно – за това може да се съди по относително бавния, но реален ръст на БВП след 2012 година. Румъния е на първо място за 2016 е с най – висок ръст на брутен вътрешен продукт – 4,8 % от всички страни членки на ЕС.

Разгледан е и реалният брутен вътрешен продукт на човек от населението за България и Румъния. От фигура 2 става ясно, че има осезаема разлика за този показател. Това се явява и основна причина за разликата в стандарта на живот. Наблюдава се обезпокояваща тенденция, свързана предимно с равнището на брутен вътрешен продукт за различните географски райони в България, така например реалния брутен вътрешен продукт на човек от населението за Югозападния район, където се намира столицата, е с повече от два пъти по-големи размери спрямо всеки един от останалите райони.³ Трябва да се вземат бързи и своевременни мерки, за да се разреши този проблем, свързан с разликите в икономическото развитие на останалите райони в страната.

Фигура 2.

Фигура 2. Реален БВП на човек от населението (в евро) в България и Румъния за периода 2006 – 2016 година.⁴

На следващо място е изследван друг показател – безработица, като за целта е направена справка за безработните (хил. души) за всяка година от разглеждания период.

Фигура 3. Безработни лица на 15 и повече навършени години в България за периода 2006 – 2016 година.⁵

² <http://www.nsi.bg/bg>, - бвп-реален-растеж, (10.05.2017 г.)

³ <http://www.nsi.bg/bg>, - бвп-регионално-ниво, (10.05.2017 г.)

⁴ <http://www.nsi.bg/bg>, -реален-бвп-на-човек-от-населението, (10.05.2017 г.)

⁵ <http://www.nsi.bg/bg>, -безработни-лица-и-коэффициент-на-безработица, (10.05.2017 г.)

От фигурата ясно се вижда, че най - високата безработица регистрирана в България е през 2013 година – 439 800 безработни лица, като след това тенденциите са за намаляване на безработните лица, като през 2016 година , те намаляват до 214 900 лица. По тревожен е фактът, че приблизително 1/3 от тях са безработни за период, по-дълъг от две години. Все по-голяма част от младите хора не могат да намерят работа или не търсят такава, като основен проблем може да се изведе липсата на обвързаност между бизнес сектора и образователната система. Факт, е че бизнес секторът предпочита да наема кадри, които вече са придобили необходимия стаж, което от своя страна допълнително демотивира младите хора.

Фигура 3.

Фигура 4.

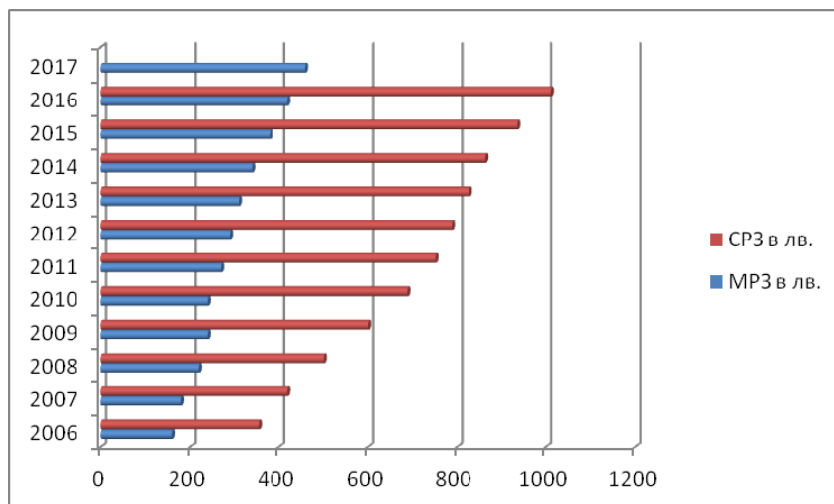
Фигура 4. Равнище на безработица в България за периода 2006 – 2016 година.⁶

Равнището на безработица в България е разгледано на фигура 4, като от нея ясно се вижда, че в годините преди Световната икономическа криза, този коефициент намалява, достигайки най – ниската стойност, именно през 2008 година – 5 %, като след това се наблюдава рязко увеличение на този показател и той достига 13% през 2013 година. Също така, трябва да се отбележи, че след това рязко увеличение се наблюдава и намаляване на този показател, като той достига 6,7 % в края на 2016 година. Високите равнища на безработица, следва да се отбележи, че са свързани с влошаване на жизнения стандарт на живот и високата степен на миграция.

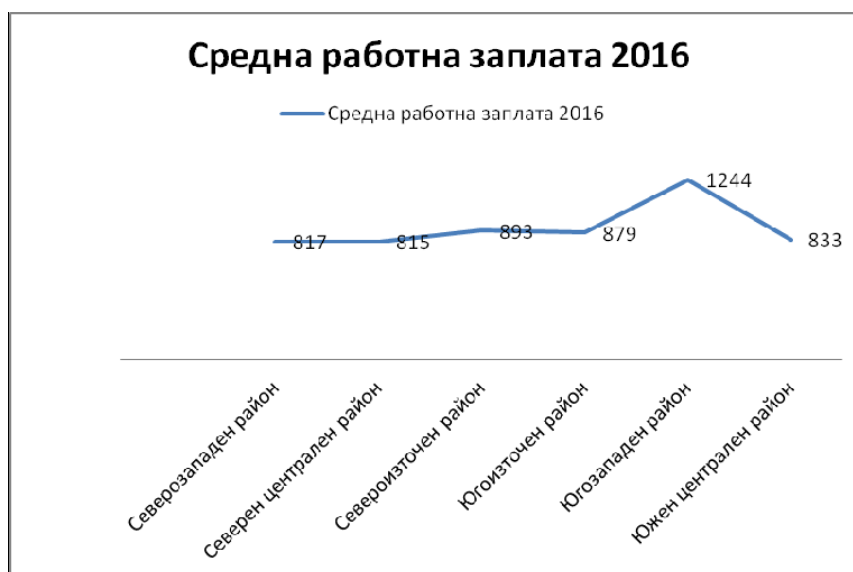
⁶ <http://www.nsi.bg/bg,-безработни-лица-и-коефициент-на-безработица>, (10.05.2017г.)

Фигура 5. Минимална и средна работна заплата в България за периода 2006 – 2016 година.⁷

На фигура 5 са разгледани промените на минималната и средна заплата в България за периода 2006 – 2016 година. Средната работна заплата е последния показател, които ще разгледаме, защото тя е предпоставка за определяне на покупателната способност на населението. Видно от графиката, е че в разглеждания период има трайно увеличение на средната работна заплата за страната.

Фигура 5.

Фигура 6.

Фигура 6. Средна работна заплата в България по райони за 2016 година.⁸

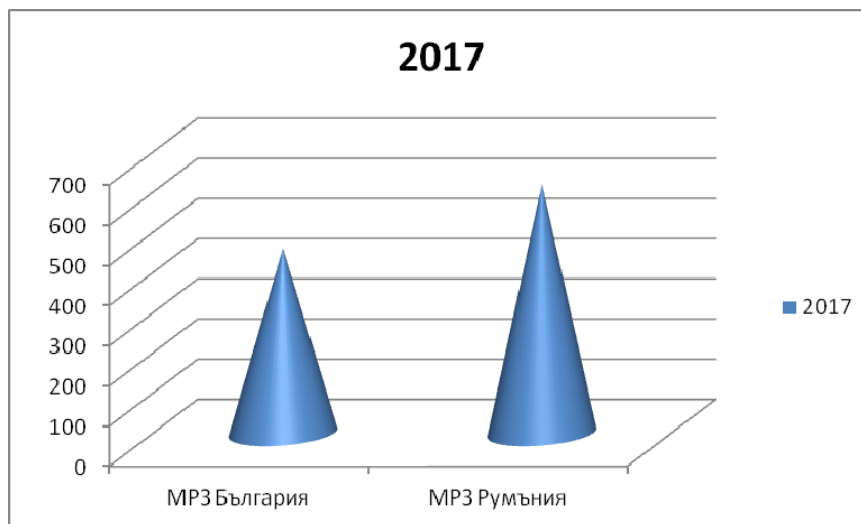
От графиката се вижда, че съществува съществена разлика между работното възнаграждение в отделните райони на страната, като разбира се това се обяснява с различното им икономическо развитие. В югозападния район, където се намира столицата София, възнаграждението е в размер 1244 лева, докато средното възнаграждение в Северозападния и Северен централен е едва 817 и 815 лева.⁹ Трябва да бъдат взети бързи и адекватни мерки за изравняване на стандарта на живот в отделните географски райони на страната, което от своя страна би увеличило икономическия растеж на страната като цяло.

⁷ [http://www.nsi.bg/content/средна-работна-заплата,\(10.05.2017г.\)](http://www.nsi.bg/content/средна-работна-заплата,(10.05.2017г.))

⁸ [http://www.nsi.bg/content/средна-работна-заплата-регионално-ниво \(10.05.2017г.\)](http://www.nsi.bg/content/средна-работна-заплата-регионално-ниво (10.05.2017г.))

Фигура 7. Минимална работна заплата в България и Румъния в началото на 2017 година.⁹

От фигура 7 става ясно, че МРЗ в България е 460 лв., докато в Румъния тя е 620 лв. или с около 25 % по висока. И въпреки всичко, те остават едни най-ниските в Европейския съюз.

Фигура 7.

Основни изводи :

1. В разглежданите страни се наблюдава увеличение на темпа на растеж на реалния брутен вътрешен продукт. В основата на силното представяне на румънската икономика стои основно вътрешното потребление, което е подпомогано от намаляването на ДДС ставката от началото на годината.
2. Стойностите на брутен вътрешен продукт на човек от населението за България запазват все още ниски стойности за разглеждания период в сравнение с останалите страни от Европейския съюз.
3. За разглеждания период е видно, че в България коефициента на безработица е с тенденции за намаляване и от 13% през 2013 година е намалял на 6,7 % през 2016 година, или това е приблизително 49 %.
4. Въпреки трайното увеличение на средномесечна работна заплата в България, за съжаление се нареждаме на последно място сред страните-членки на Европейския съюз.
5. Видно от данните за разглеждания период, може да се каже, че българската икономика се възстановява с бавни, но стабилни темпове след Световната икономическа криза.
6. Основния проблем, който оказва негативен ефект и забавя развитието на българската икономика е разликата в икономическото развитие и жизнения стандарт на живот в различните географски райони на България.

Препоръки :

Инвестиране със средства, както от държавния бюджет, така и от европейските фондове в проблемните области на икономиката, а именно:

- Подобряване на качествените и количествени характеристики на работната сила.

⁹ <http://www.nssi.bg/bg/>, -минимална-работна-заплата, (10.05.2017 г.)

- Подобряване връзката между бизнес, образование, наука с цел повишаване конкурентоспособността, както на българските предприятия, така и на човешкия капитал в тях.
- Инвестиране в здравеопазване, качествено образование и култура.
- Инвестиции в инфраструктура и пренасочване на финансови ресурси от страна на държавата в проблемните райони на страната.

Равносметка :

Десетилетието в България и Румъния след влизането им в Европейския съюз през 2007 г. може да се опише с няколко думи, *повече стабилност, по-добри финансови резултати и повече оптимизъм*. Брутният вътрешен продукт бележи увеличение и в двете страни през последните десет години, като за 2016 година, реалния растеж е 3,4% за България и 4,8 % за Румъния. Ръст има и на заплатите. В България минималната заплата за 10 години се увеличава от 180 лв. на 460 лв. Средната заплата в България в края на 2016 г. е 1012 лева, за сравнение през 2007 г. средната работна заплата в страната е около 400 лв. България обаче продължава да е най-бедната държава в ЕС, а 5 от 6-те региона в страната са най-слабо развитите в общността.

Литература:

- [1] Европейска стратегия за икономическо развитие 2020, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/europe2020/index_bg.cfm.
- [2] <http://www.nsi.bg/bg>, - демография, миграция и прогнози.
- [3] <http://www.nsi.bg/bg>, - бвп-регионално-ниво.
- [4] <http://www.nsi.bg/bg>, -реален-бвп-на-човек-от-населението-и-тем-п-на-прираст.
- [5] <http://www.nsi.bg/bg>, -безработни-лица-и-коефициент-на-безработица, 10.05.2017 г.
- [6] Структурни фондове в България. Национална стратегия за развитие: България 2020, <http://www.eufunds.bg/bg/>.
- [7] <http://www.nssi.bg/bg/>, -минимална-работна-заплата, 10.05.2017 г.

ANALYSIS OF THE ECONOMIC SITUATION OF REPUBLIC OF BULGARIA – GUIDELINES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

Diyana Marinova, Nikolay Nikolov
diana.marinova18@abv.bg, fenomena-84@abv.bg

Todor Kableshkov University of Transport
Sofia, 1574, 158 Geo Milev
BULGARIA

Key words: *economic situation, Bulgarian economy, economic analysis, competitiveness, sustainability, guidelines and development perspectives.*

Abstract: *The report aims to give a clear and accurate idea of the current state of the Bulgarian economy, to identify specific problems and to explore possibilities for their solution. For this purpose, a ten-year period (from 2006 to 2016) has been examined, using several indicators characterizing the macroeconomic situation in one country, namely gross domestic product, unemployment, etc. A comparative analysis of these indicators is made in Bulgaria and a Member State of the European Union.*

At the end of the report, conclusions, guidelines and recommendations for increasing the competitiveness of the Bulgarian economy are made.